

Онуфрієнко Галина Сергіївна, доцент кафедри українознавства та загальної мовної підготовки гуманітарного факультету Запорізького національного технічного університету, доктор філософії у філологічних науках, доцент

УКРАЇНСЬКА МОВА В ЮРИДИЧНОМУ ДИСКУРСІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Взаємодія мови й права як фундаментальна проблема юридичної лінгвістики окреслює відповідальну функцію мови - бути граматикою права, способом існування права.

Нові концепції праворозуміння, імпульсовані різними юридичними чинниками, а також сучасною теорією герменевтики, вимогами часу й особливостями, зокрема, мовного режиму в Україні, актуалізують роль і відповідно функції в юридичній діяльності її лінгво-термінологічного компонента, яким безпосередньо визначаються якість та ефективність функціонування такого юридичного феномену, як юридична техніка.

Природна мова, будучи надто специфічною поліфункційною знаковою системою, складним вербальним кодом, покликана в юридичному дискурсі передусім здійснювати основні операції з інформацією, під якою розуміємо, як мінімум, тривимірну модель - «сукупність прагматично зорієнтованих даних, доступних для їх сприйняття, інтерпретації, оброблення й використання» [1, с. 267]. І саме через мову здійснюється доступ до максимально об'єктивного аналізу всіх тих структур, у які акумулюються нові юридичні знання в розумі індивіда - специфічній інформаційній системі. А оскільки існуючі концепції наукової картини юриспруденції вербалізовані й подалі вербалізуються за допомогою термінів та їх дефініцій, саме системне дослідження проблем виникнення, трансляції і засвоєння наукових знань на рівні національного й світового термінологічного простору є пріоритетним й практично значущим напрямом юридичної лінгвістики.

Терміни, як когнітивні знаки, забезпечують зв'язок між попереднім та новим поняттєвими смислами, акумулюючи необхідний фрагмент пізнання й досвіду шляхом

«упаковування», «згортання» його відповідною специфічною мовною формою і стаючи редукованим, проте комунікативно достатнім й вербально фіксованим, знаком позначуваного поняття юридичного дискурсу.

Інформатизація і глобалізація як провідні тенденції ХХІ ст. скеровують юридичну лінгвістику всебічно досліджувати термінологічні знаки (ТЗ) в аспекті взаємодії процесів універсалізації та спеціалізації нових знань. Наукову увагу юристів і лінгвістів-термінологів привертають масиви гомогенних і гетерогенних ТЗ, у побудові яких задіяно елементи (морфеми) і компоненти (слова) різних мов, зокрема, української та інших живих і мертвих (класичних) європейських мов. Архітектоніка гомогенних і гетерогенних ТЗ-гібридів є надто різноманітною, що й ілюструють, зокрема, наведені приклади:

амністування, законопроект, легітимність, неконституційність, орендування, правосуб'єктність, протоколювання, співкредитор, субпоручник, шантажування (гомогенні ТЗ-гібриди); ***іммунітет свідка, право апеляції, слідчий експеримент, судова експертиза, судовий прецедент*** (гетерогенні ТЗ-гібриди) тощо.

Процес гібридизації в сучасній юридичній мові є активним, продуктивним, масштабним, що й засвідчує прогресивну тенденцію до еволюціонування як галузевої терміносистеми, так і лінгвосистеми в цілому. У різноманітних сучасних джерелах сфери функціонування юридичної термінології є чимало неологічних ТЗ-гібридів. Серед них, наприклад, такі: ***антирейдерство, бутлегерство, відеопіратство, детінізація, легітимність, іпотекоутримувач, криміногенність, патентовласник, трастовик, хакерство, штрихкодування*** тощо [3].

Результати здійсненого аналізу наукових і науково-навчальних текстів юридичного дискурсу [2] на їх статистичну однорідність стосовно ТЗ-гібридів дозволяють зробити переконливий висновок про те, що терміни такої «схрещеної» природи (loan blends) - постійний лексичний маркер української юридичної мови, а відтак - важливий об'єкт юридичної лінгвістики і як науки, і як університетської дисципліни.

Запровадження в українських ВНЗ трьох взаємопов'язаних рівнів вищої освіти (бакалаврат, 3-4 роки; ^

магістратура, 1,5-2 роки; ^ аспірантура, 4 роки) логічно передбачає в контексті фундаментальних загальнодидактичних принципів (системності, безперервності, циклічності, наступності, взаємозв'язку дисциплін з урахуванням усіх навчальних курсів) й три рівні мовно-термінологічної та мовно-комунікативної підготовки здобувачів юридичного фаху.

Так, зокрема, на **бакалаврському** освітньому рівні є доцільним вивчення у I-II семестрах двох дисциплін: обов'язкового курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» (три кредити, підсумковий контроль - іспит) та дисципліни за вибором навчального закладу / факультету «Міжнародні терміноелементи в юриспруденції» (два кредити, підсумковий контроль - залік).

На **магістерському** освітньому рівні - опанування у УП-IX семестрах спецкурсів: «Українська юридична термінологія» (три кредити, підсумковий контроль - іспит) та «Культура наукового мовлення» (два кредити, підсумковий контроль - диференційований залік).

На **аспірантському** освітньо-науковому рівні - викладання у I-IV семестрах двох взаємозалежних навчальних курсів: «Українська юридична наукова мова» (чотири кредити, підсумковий контроль - іспит) та «Наукова й академічна риторика» (три кредити, підсумковий контроль - диференційований залік).

Відтак, сумарно на всіх трьох освітніх рівнях загальна кількість навчальних кредитів з актуальних аспектів юридичної лінгвістики складе всього сімнадцять (п'ять + п'ять + сім), що становить близько п'яти процентів від загальної кількості кредитів. Запропонована модель ураховує й рекомендації МОН України, подані в листі 1/9 -542 від 07.10.2016 р. щодо розширення сфери застосування державної мови, в тому числі у вишах, та сприятиме цілісному, системному й поглибленому опануванню юридичної лінгвістики як складової юридичного фаху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Меньшиков И. И. Дефиниции понятия и термина **информация** [текст] / И. И. Меньшиков // Лексико-грамматические инновации в современных славянских языках :

Матеріали II Межд. научн. конф. - Днепропетровск : «Пороги», 2005. - С. 265-267.

2. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови: [навчальний посібник з алгоритмічними приписами] / Г. С. Онуфрієнко. - 3-тє вид. переробл. та доп. - К. : «ЦУЛ», 2016. - 426с.

3. Онуфрієнко Г. С. Неолексеми гібридної природи в стилістичній панорамі близькоспоріднених слов'янських мов [текст] / Г. С. Онуфрієнко // Лексико-граматичні інновації в сучасних східнослов'янських мовах : Матеріали III Міжн. наук. конф. - Дніпропетровськ : «Пороги», 2007. - С. 39-42.